

Ünlü Türk dermatolog Dr. Hulusi Behçet

A famous Turkish dermatologist, Dr. Hulusi Behçet

Özgü ERİŞEK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi 1'inci Sınıf Öğrencisi

Özet

Dr. Hulusi Behçet (1889-1948) ünlü bir Türk dermatologdur. 20 Şubat 1889'da İstanbul'da doğdu. Babası Ahmet Behçet, annesi Ayşe Behçet de Ahmet'in kuzeniydi. Türkiye Cumhuriyeti kurulup "Soyadı Kanunu" kabul edildikten sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün dostları arasında yer alan babası Ahmet Behçet, babasının Behçet adını kullanmak için özel izin aldı. Dr. Hulusi Behçet eğitimine Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde devam etti. Tıp doktoru olduktan sonra Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde dermatoloji ve zührevi hastalıklar dalında ihtisas yaptı ve ihtisasını 1914 yılında tamamladı. Behçet Hastalığı ile ilgili ilk gözlemleri 1924-1925 yılları arasında tanıştığı bir hastayla başladı. Dr. Behçet, yıllardır sahip olduğu üç hastasının semptomlarını takip ettikten sonra bunların yeni bir hastalığın belirtileri olduğuna karar verdi (1936). Bu vakaları Dermatoloji ve Zührevi Hastalıklar Arşivi'nde yayınladı. 8 Mart 1948'de ani bir kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Bugün tıp literatüründe bu hastalığa evrensel olarak Behçet Hastalığı adı verilmektedir.(3)

Anahtar Kelimeler: Dermatolog, Hulusi Behçet, hastalık

Abstract

Dr. Hulusi Behçet (1889-1948) is a famous Turkish dermatologist. He was born in Istanbul on February 20, 1889. His father was Ahmet Behçet and his mother Ayşe Behçet was also Ahmet's cousin. After the Turkish Republic was established and the "Family Name Law" was accepted, his father Ahmet Behçet, who was among the friends of Mustafa Kemal Atatürk, the founder of Turkish Republic, received private permission to use his father's name Behçet. Dr. Hulusi Behçet pursued his education at Gülhane Military Medical Academy. After he had become a medical doctor, he specialized in dermatology and venereal disease at Gülhane Military Medical Academy and he completed his specialization in 1914. His first observations on Behçet's Disease started with a patient he met between 1924-1925. Dr. Behçet followed the symptoms of three patients whom he had had for years, then he decided that they were the symptoms of a new disease (1936). He published these cases in the Archives of Dermatology and Venereal Disease. He died from a sudden heart attack on March 8, 1948. Today, this disease is universally called Behçet's Disease in medical literature.(3)

Keywords: Dermatologist, Hulusi Behçet, disease

Giriş

Behçet, 1919-1923 yılları arasında Hasköy Zührevi Hastalıklar Hastanesi Başhekimisi, Gureba Hastanelerinde de dermatoloji uzmanı olarak çalışmasının ardından 1933'te, üniversite reformunda İstanbul Üniversitesi Deri Hastalıkları ve Frengi Kliniğine "profesör" seçildi. Profesör unvanını alan ilk Türk akademisyen olan Behçet, bu özelliğiyle de tarihe geçti. Profesör seçilmesinin ardından 1939'da "ordinaryüs profesör unvanına" layık görülen Behçet, deri ve zührevi hastalıklar alanında yaptığı birçok özgün çalışmayla kendi isminin yanı sıra Türkiye'nin adını da dünyaya duyurdu. Behçet, 1923'te Refika Davaz ile hayatını birleştirmesinin ardından kızı Ayşe Güler Behçet, dünyaya geldi. Ord. Prof. Dr. Hulusi Behçet'in tüm dünyaca tanınmasını sağlayan hastalık ise şüphesiz kendi ismiyle anılan Behçet hastalığı oldu. Hulusi Behçet, 1937-1939 yılları arasında yayınladığı makalelerde, hastalığı "üçlü kompleks" tanımlamasıyla tamamen farklı bir antite (özgün durum) olarak bildirdi. Bu yayınların sonucunda 1947'de Zürih Tıp Fakültesinden Prof. Mischner'in Uluslararası Cenevre Tıp Kongresinde yaptığı bir öneriyle, Behçet'in bu buluşu "Morbus Behçet" olarak adlandırıldı. Behçet hastalığının yanı sıra, yaygın ve bulaşıcı birçok hastalığın belirtilerini de topluma duyuran Behçet, 1940'ta frengi konusunda bir kitap yayınladı. Gureba Hastanesinde görev yaparken "şark çıbanı" üzerine çalışmalarını başlatan Behçet, bu hastalığa ait "çivi" belirtisini tanımlamasıyla da dikkati çekti. Ord. Prof. Dr. Behçet, aynı yıl "parazitöz" ve "uyuz etmenleri" konusundaki çalışmalarını da duyurdu. "İncir dermatiti" çalışmalarından sonra uluslararası alanda tanınmaya başlayan Behçet, yurt dışında birçok kongreye davet edildi.(1)

Özel İlgi Duyduğu Mesleki Konular

Hulusi Behçet'in yayınları incelendiğinde, mesleki ilgi alanında sadece dermatolojiye özgü hastalıkların değil, dermatolojiyle farklı disiplinleri bir araya getiren durumların da yer aldığı görülmektedir. Yayınları geniş bir yelpazeye yayılmakta; bakteriyoloji, mikoloji, parazitoloji, patolojiden ve o dönem için son derece yeni olan alerji, aşırı duyarlılık, otoimmünite, bazı deri bulguları ile hormonların ilişkisinin araştırılması, incir dermatitleri gibi güneş ışınları ile provoke olan durumlar ele aldığı konular arasında bulunmaktadır. Multidisipliner çalışmaların öncüsü denilebilecek ekip çalışmaları da oldukça dikkat çekicidir^{60,61}. Otoimmün hastalıklardan pemfigusun etiolojisinin araştırılmasına yönelik yaptıkları hayvan deneyleri buna örnek teşkil edebilir. Çalışma o dönemde İstanbul Üniversitesinde teşkil edilen Genel Eksperimantalizm Patoloji ve Kanser Enstitüsü ile ortak yürütülmüştür. Kazanmış olduğu sağlam temel tıp bilimleri formasyonu ile güçlü klinisyen kimliğini başarıyla bağdaştırmış olmasının, Hulusi Behçet'in bilgi ortamına mütemediyen yeni aktarımlar yapmasını sağlamış olduğu düşünülebilir. Hulusi Behçet'in belirli dönemlerde özel ilgi gösterip hakkında defaatle yayın yaptığı konuların başlıcaları parazitoloji ve dermatolojiyi buluşturan arpa uyuzları ile deri layşmanyozu, derin ve yüzeysel mantarlar, deri tüberkülozu, frengi, diyaremi tedavisi, donmuş karbondioksit gazının dermatolojide kullanımı, incir dermatitleri, akantozis nigrikanstan yola çıkarak deri bulguları ile cinsiyet hormonlarının ilişkisinin kurulmasıdır. Bu konulardaki çalışmalarından bazılarını kısa notlar halinde değinmek yerinde olacaktır.(2)

Arpa Uyuzları

Hulusi Behçet'in yayımlanmış çalışmalarının bir kısmı derinin parazitik hastalıkları ile ilgilidir. 1923'te tahıl uyuzlarının etkenini ortaya koymuş yurdumuza ait parazitlerin türlerini ve

cinslerini saptamıştır. Bilinen parazitlerden *Pediculoide ventricosus*'dan başka, *Thyroglyphus farinea* ve *Glycephagus domesticus*'un da bu hastalığa neden olduğunu bildirmiştir. Karadeniz kıyılarında arpa çuvallarını taşıyan hamalların arpa uyuzuna yakalanmamak veya tedavi amacıyla sıklıkla denize girdikleri şeklindeki gözlemini sonraki yıllarda yazdığı risalede belirtmiştir. Bu konudaki çalışmaları öncelikle yabancı dergilerde yayımlanmış, aynı çalışmaların bazılarını bilahare dönemin Türk bilimsel dergileri olan İstanbul Seririyatı ile Darülfünun Tıp Fakültesi Mecmuası'na da vermiş veya kitapçık olarak bastırmıştır. Bu konudaki Türkçe yayınlarının tümü Arap harfleriyle basılmış olup 1927 yılında yazdığı son makalesi öncekilerin kapsamlı bir derlemesidir.(2)

“Wright” Çıbanı

Hulusi Behçet'in 1914-1943 yılları arasında üzerinde yoğun şekilde çalıştığı bir diğer hastalık deri layşmanyozu olup bu konuda birçok makale yayımlamıştır. Bu konuya ilgi duymasına, Trakya'da askeri hekim olduğu dönemde, 1916'da Edirne'ye gelen Halep fırkasında çok sayıda şark çıbanı vakasının bulunması yol açmıştır. Hastalığın özellikle üzerinde durduğu iki boyutu, tanı kriteri olarak çivi arazi adını verdiği bulgunun kullanılması ve tedavide diyatermi uygulanmasıdır. Hulusi Behçet, şark çıbanı vakalarında hastalık ve parazit çalışmaları yaparken kabuğun-krutun kaldırılması esnasındaki çivi arazi olarak isimlendirdiği bulguyu tespit etmiştir. Literatüre hakimiyeti sayesinde bu bulgunun o zamana kadar yayın konusu yapılmadığını fark etmiş ve milletlerarası münakaşalardan sonra onun klasik bilgiler içine girmesini sağlamıştır. “Behçet çivi arazi”nin Behçet Hastalığı ile birlikte 2211 uluslararası literatürde bir Türk hekimin adının kullanıldığı iki terimden biri oluşu bağlamında bu süreci biraz daha ayrıntılı olarak gözden geçirmek uygun olacaktır. Birinci Dünya savaşı sırasında Edirne Hastanesinde gördüğü 146 layşmanyoz vakası üzerinde çalışmalarını yürütürken tespit ettiği çivi arazını 1916'daki senelik raporunda askeri sıhhiye müfettişliğine bildirmiştir. Savaştan sonra Türk Cildiye Cemiyeti Nisan 1921 celsesinde raporunu tebliğ olarak sunmuş, sunuşunda yerel ve bölgesel olan bu müşahedelerin Türkçe olarak yayımladığını da belirtmiştir. Türk dermatologların Hulusi Behçet'in çalışmalarıyla hakkında bilgi sahibi olduğu bu bulgunun uluslararası literatüre mal oluşu bir sonraki aşamada gerçekleşmiştir. Hulusi Behçet Sağlık bakanlığının isteği üzerine layşmanya ile ilgili geniş literatür taraması yapmış ve ne güncel yayınlarda ne de klasik bilgi içinde bu bulguya rastlamamıştır. Kendisinden önce ihmal edildiğini düşündüğü bu arazla ilgili olarak I. Uluslararası Akdeniz Hıfzıssıhha Kongresi'nde (Marsilya 20-23 Eylül 1932) bir tebliğ sunmuş, bu tebliğin lehinde de aleyhinde de bir yayın çıkmamıştır. Çalışmanın bir kez de Fransız Cildiye Cemiyeti'nin Ocak 1934 toplantısında tebliğ edilip bülteninde (Bulletin de Dermatologie Et de Syphylogy No 1 Janvier 1934-page 97) yayımlanmıştır. Bu yayından hemen sonra, Mart 1934 bülteninde Cezayir'den Prof Montpellier tarafından yazılan bir yazıda⁶⁷ bu bulgunun eskiden beri en azından Cezayir'de bilindiği ve kendisi tarafından Memalik-i Harre Hastalıkları Cemiyeti'nin 11 Mart 1933 tarihli oturumunda sunulduğu belirtilmiştir. Montpellier bu bulgunun kıymetinin kendisi ve diğer yazarlar tarafından bilindiğini ve adlandırılmasında “signe de la herse (tapan belirtisi)” veya “signe de Montpellier (Montpellier belirtisi)” terimlerinin kullanıldığını öne sürmüştür. Hulusi Behçet buna yazdığı⁶⁸ cevap yazısında yirmi yıl evvel 1916'da tespit etmiş olduğu ve daha önceden ihmal edilmiş bulunan bu arazın neşriyatla onaylandığını görmekten dolayı müteşekkir olduğunu belirtmiştir. Tespit ettiği bu arazın Marsilya'da yaptığı tebligattan sonra dermatoloji literatürüne girdiğini ve klasik bilgiler arasında yerini bulduğunu vurgulamıştır. Benzer bir yazışma Alman otoritelerle de olmuştur. Ancak Almanlar bu konuyu önceden bildiklerini ve önemsemediklerini iddia etmemişlerdir. Hulusi Behçet'in Marsilya kongresindeki sunuma ait

bulgular Fransızca ve Almanca yayımladıktan sonra (Zu den Mittellungen über Leismaniosen auf dem internatinalen Hygiene-kongress der 2222 Mittelmeerländer in Marselle. Derm. Woch. 933 – Bd. 96 No 24) Prof Mayer'den aldığı, tezin ekleri arasında yer verilen, 10 Ağustos 1934 tarihli mektupta, bahsedilen bulgunun o zamana kadar gözden kaçırılmış, tıp yazınında yer almamış olması hayretle ve esefle karşılanmaktadır. Prof Mayer mektubunda Hulusi Behçet'e çalışmaları ve katkıları dolayısıyla teşekkür etmiştir. Dönemin önde gelen deri hastalıkları uzmanlarından Dr Rober Abimelek, Hulusi Behçet'in çivi belirtisi tanımını şöyle nakleder: "Önce bir nodül ortaya çıkar. Bu nodül ülserleşirse üzerinde bir krut gelişir. Bu krut altına sıkı bir şekilde yapışık olup, kaldırılması güçtür. Kaldırıldığı zaman aynen diskoid lupus eritematosusta olduğu gibi kruta dik olarak çıkan veya kopan, her biri yaklaşık olarak 2 mm çapında çivi şeklinde uzantılar görünür. Çivi belirtisi klinik tablonun patognomonik bulgularıdır ve histolojik tabloya da yansır." Bu dönemde deri layşmanyozunda Kyrle ve Reeenstierna histolojik çalışmalar yapmışlarsa da, Hulusi Behçet'in ısrarla üzerinde durduğu çivi belirtisinden bahsetmemişlerdir. Hulusi Behçet deri layşmanyozunun tedavisi bağlamında bir tür elektro koterizasyon olan diyatermi tedavisini başarıyla uygulamıştır. Bu uygulama Annales Dermatologie Paris'de (1923) çıkan "Le traitement des boutons d'Orient par Diathermie (Şark Çıbanlarının Diyatermi ile Tedavisi)" başlıklı yayınıyla uluslararası literatüre girmiştir. Yunanistan'da, İtalya'da, Fransa'da ve daha birçok ülkede bu tedavi yönteminin diğerlerine üstünlüğünün kabul edildiği bizzat Hulusi Behçet'in sonraki makalelerinden anlaşılmaktadır. Diyatermiyle ilgili yazılarından birinde yer alan, bu tedaviyi uyguladığı bir kadın hastaya önce yöntem hakkında bilgi verdiği ve sonra uygulama için onay aldığı bilgisi tıp etiği açısından dikkate değerdir. Günümüz tıp uygulamalarında yeri olan bu davranışın, paternalist geleneğin deontolojik yaklaşımlarının geçerli olduğu 1920'ler Türkiye'sinde yazılmış bir risalede yer alması Hulusi Behçet'in ileri görüşlülüğünün ve hekimlik uygulamalarında hastayı merkeze alma eğiliminin işareti olarak değerlendirilebilir. Hulusi Behçet toplum sağlığını yakından ilgilendiren layşmanyaya konusunda klinik ve bilimsel çalışmalar yürütmenin yanı sıra aşağıdaki yazıyı yazarak kitleleri bilgilendirmek de istemiştir.

(2)

Sonuç

Behcet hastalığı ilk kez tanımlandığında 1937'den beri, durumun sistemik doğası hakkında çok daha fazla şey biliyoruz. Ne yazık ki, teşhisi doğrulamak için hala altın standart testi yoktur ve şu anda iyileştirici tedavi yoktur. Günümüz tedavisi, geri dönüşümsüz organ hasarını önlemeyi ve hastanın yaşam kalitesini önemli ölçüde bozabilecek mukokutanöz, eklem ve anayasal semptomların alevlenmesini hafifletmeyi amaçlamaktadır.(4)

KAYNAKLAR

1)<https://www.aa.com.tr/tr/portre/behcet-hastalarinin-kaderini-degistiren-turk-hekim-hulusi-behcet/1412629>

2)chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://libratez.cu.edu.tr/tezler/7396.pdf

3)[https://www.jle.com/en/revues/ejd/e-](https://www.jle.com/en/revues/ejd/e-docs/a_famous_turkish_dermatologist_dr._hulusi_behcet_100133/article.phtml?cle_doc=00018725)

[docs/a_famous_turkish_dermatologist_dr._hulusi_behcet_100133/article.phtml?cle_doc=00018725](https://www.jle.com/en/revues/ejd/e-docs/a_famous_turkish_dermatologist_dr._hulusi_behcet_100133/article.phtml?cle_doc=00018725)

4)chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://www.grandroundsjournal.com/articles/gr111001/gr111001_1.pdf